

O‘ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

UZBEKISTAN LAW
REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
X. Yuldasheva

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 29-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 22.
Adadi: 100. Buyurtma: № 73.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY‘ATI**BOSH MUHARRIR**

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Oqyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Turkiyaning Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Turkiyaning Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna Universiteti professori, Stone 36 yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

От вет ст венный за выпуск:
О. Чориев

Редакт оры:

Э. Мустафаев
Е. Ярмолик
М. Шарифова
Ш. Бекназарова
Э. Шарипов
Х. Юлдашева

Коррект ор:

М. Турсунов

Технический редакт ор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт : lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
29.06.2026.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 22. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 73.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам (Турция), заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит (Турция), доктор права

Ж. Пироо – профессор университета Сорбонна, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий кафедрой гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета (Registrar's Office), доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуратов – доцент сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета частного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель заведующего сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 29.06.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 22.
Units: 100. Order: № 73.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Turkey, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Turkey, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the University of Sarbonne, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Associate Professor of the the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiev – Deputy Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA’MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Prezident va Hukumat munosabatlarining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari: xorijiy davlatlar tajribasi hamda O‘zbekiston modeli
- 19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ O‘G‘LI, JALOLOVA DIYORA G‘AYRAT QIZI**
O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy shikoyat bo‘yicha ish yuritish tartibining milliy qonunchilik tahlili
- 26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY O‘G‘LI, JO‘RAYEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON QIZI**
O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy hujjatlarning haqiqiyliigi: moddiy-huquqiy va protsessual talablar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 32 **NARZIYEV OTABEK SA’DIYEVICH, MAMATXANOV ASKAR MAXMUTOVICH**
Ijtimoiy investitsiya va ijtimoiy ta’sir obligatsiyalari: O‘zbekistondagi huquqiy mexanizmlar
- 42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**
Mikromoliyaviy tashkilotlarning tadbirkorlik faoliyati subyektlari sifatidagi huquqiy maqomi
- 52 **DILBOBOYEV NOZIMBEK SHAVKAT O‘G‘LI**
Mahalliy investorlarning milliy iqtisodiyotdagi rolini oshirish: huquqiy vosita va usullari
- 59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR QIZI**
SEP litsenziyalashda FRAND majburiyatlari: global sud amaliyoti va O‘zbekiston Respublikasi uchun huquqiy bo‘shliq
- 66 **TURSUNOV ABDUXALIL ABDUSALIMOVICH**
Iqtisodiyotni texnologik va innovatsion o‘sish modeliga o‘tkazishda raqamli reklamanning huquqiy ahamiyati
- 73 **UBAYDULLAYEVA ZARIFA MUXIDDIN QIZI**
Elektron tijorat shartnomalarida tovarni sotuvchiga qaytarish masalalari
- 80 **BOBOTO‘XTAYEV SOHIBJON ABDUSALIM O‘G‘LI**
Sanoat mulki obyektlarini himoya qilish usullari, mexanizmlari va ularning rivojlanish tendensiyalari
- 87 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**
Davlat xaridi shartnomalariga o‘zgartirish kiritishning o‘ziga xos jihatlari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOY TA’MINOT HUQUQI

- 94 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Majburiy mehnatni taqiqlash: xalqaro standartlar va milliy qonunchilik

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

- 101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON O‘G‘LI**
Prokuratura organlari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 109 **UTAYEV XUSNIDDIN XURRAMOVICH**
Raqamli muhitda firibgarlik jinoyatining jinoiy-huquqiy mohiyati va ijtimoiy xavfliligi
- 116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**
Migratsiya jarayonlari va odam savdosi o‘rtasidagi bog‘liqlik

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAXMONALIYEVICH**
Tergov sudyasi: ishni sudga qadar yuritishda sud nazoratini takomillashtirish masalalari
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT QIZI**
O‘zbekistonning 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan kiberxavfsizlik strategiyasi: yangi protsessual vositalar va huquqiy majburiyatlar
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Raqamli sohada sodir bo‘layotgan o‘g‘rilik jinoyatlarini isbotlash, shaxsni identifikatsiya qilish va elektron dalillarni to‘plashdagi muammolar

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 152 **ABDULLAYEVA SABOHAT ASATULLO QIZI**
Markazlashmagan kripto-birjalar (DEX) orqali pul yuvishga qarshi kurashish: xalqaro yondashuvlar va milliy huquqiy mexanizmlarni rivojlantirish

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR O‘G‘LI**
Suvga bo‘lgan huquq inson huquqlari tizimida: nazariy-huquqiy va amaliy tahlil

HUQUQNI SOHALARARO TADQIQ ETISH

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
O‘zbek huquqshunoslik terminologiyasida ko‘pma’nolilik va qarama-qarshilik
- 170 **FATTAXOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Huquqshunoslarni kasbiy tayyorlashda narrativ yondashuv: badiiy matn imkoniyatlari
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Huquq tilining rivojlanishi: tildagi tabiiy o‘zgarishlarning qonunchilikka ta’siri
- 183 **ZIYAMUXAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Abdulla Qahhorning “O‘g‘ri” hikoyasida huquqqa oid leksika bo‘yicha mulohazalar hamda mo‘jaz konkordans lug‘at

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 **АЛИМОВ БОТУ БАБИРОВИЧ**

Конституционно-правовые основы взаимоотношений Президента и Правительства: зарубежный опыт и модель Узбекистана

19 **САИДАЗИМОВ ЮСУФ СОДИК УГЛИ, ЖАЛОЛОВА ДИЁРА ГАЙРАТ КИЗИ**

Анализ национального законодательства о порядке производства по административным жалобам в Республике Узбекистан

26 **НОРМУРАТОВ АКТАМ ТУЛАБОЙ УГЛИ, ЖУРАЕВА МУМТОЗМАХАЛБЕГИМ ЭЛМУРОДЖОН КИЗИ**

Действительность административных актов в Республике Узбекистан: анализ материально-правовых и процессуальных требований

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

32 **НАРЗИЕВ ОТАБЕК СЎДИЕВИЧ, МАМАТХАНОВ АСКАР МАХМУТОВИЧ**

Социальные инвестиции и облигации социального воздействия: правовые механизмы в Узбекистане

42 **ШАМШЕТОВ ШАРАФАТДИН САРСЕНОВИЧ**

Правовой статус микрофинансовых организаций как субъектов предпринимательской деятельности

52 **ДИЛБОБОВЕ НОЗИМБЕК ШАВКАТ УГЛИ**

Повышение роли местных инвесторов в национальной экономике: правовые инструменты и способы

59 **ХАЗРАТКУЛОВА СЕВИНЧБЕКА ШОДИЁР КИЗИ**

Обязательства FRAND в лицензировании SEP: глобальная судебная практика и правовой пробел Республики Узбекистан

66 **ТУРСУНОВ АБДУХАЛИЛ АБДУСАЛИМОВИЧ**

Правовое значение цифровой рекламы в процессе перехода экономики к технологической и инновационной модели роста

73 **УБАЙДУЛЛАЕВА ЗАРИФА МУХИДДИН КИЗИ**

Вопросы возврата товара продавцу в договорах электронной коммерции

80 **БОБОТУХТАЕВ СОХИБЖОН АБДУСАЛИМ УГЛИ**

Способы и механизмы защиты объектов промышленной собственности и тенденции их развития

87 **САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ**

Особенности внесения изменений в договоры государственных закупок

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

94 **АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА**

Запрет принудительного труда: международные стандарты и национальное законодательство

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

101 **МУХАММАДЖОНОВ АБРОРЖОН АКМАЛЖОН УГЛИ**

Вопросы внедрения цифровых технологий в деятельность органов прокуратуры

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

109 **УТАЕВ ХУСНИДДИН ХУРРАМОВИЧ**

Уголовно-правовая сущность и общественная опасность мошенничества в цифровой среде

116 **ЖУМАНИЕЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**

Взаимосвязь миграционных процессов и торговли людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

125 **ОМОНОВ ЗАФАРЖОН РАХМОНАЛИЕВИЧ**

Следственный судья: вопросы совершенствования судебного контроля на досудебных стадиях уголовного процесса

136 **КУРМЫЧКИНА АЛЬБИНА РИНАТ КИЗИ**

Стратегия кибербезопасности Узбекистана на 2026–2030 годы: новые процессуальные инструменты и правовые обязательства

146 **САИДОВ БОБОКУЛ ЁРИКУЛОВИЧ**

Проблемы доказывания преступлений кражи, совершаемых в цифровой сфере, идентификации личности и сбора электронных доказательств

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

152 **АБДУЛЛАЕВА САБОХАТ АСАТУЛЛО КИЗИ**

Противодействие отмыванию денежных средств через децентрализованные криптобиржи (DEX): международные подходы и развитие национальных правовых механизмов

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

158 **ТАНГИРКУЛОВ МУЗАФФАР ДОНИЁР УГЛИ**

Право на воду в системе прав человека: теоретико-правовой и практический анализ

МЕЖОТРАСЛЕВОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА

165 **ГУЛЯМОВА ГУЛНОРА ЯКУБОВНА**

Полисемия и антонимия в узбекской юридической терминологии

170 **ФАТТАХОВА АМИНА РУСТАМОВНА**

Нарративный подход в профессиональной подготовке юристов: потенциал художественного текста

178 **МАТЕНОВ РАШИД БЕКИМБЕТОВИЧ**

Развитие правового языка: влияние естественных языковых изменений на законодательство

183 **ЗИЯМУХАМЕДОВА ШАХНОЗА ТОЛКУНОВНА**

Размышления о правовой лексике в рассказе Абдуллы Каххора «Вор» и краткий конкордансный словарь

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Constitutional and legal foundations of the relationship between the President and the Government: experience of foreign countries and the Uzbek model
- 19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ UGLI, JALOLOVA DIYORA GAYRAT KIZI**
Analysis of national legislation on the procedure for administrative appeals in the Republic of Uzbekistan
- 26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY UGLI, JURAEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON KIZI**
Authenticity of administrative documents in the Republic of Uzbekistan: analysis of material-legal and procedural requirements

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 32 **NARZIEV OTABEK SADIYEVICH, MAMATKHANOV ASKAR MAKHMUTOVICH**
Social investment and social impact obligations: legal mechanisms in Uzbekistan
- 42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**
The legal status of microfinance organizations as subjects of entrepreneurial activity
- 52 **DILBOBOEV NOZIMBEK SHAVKAT UGLI**
Increasing the role of local investors in the national economy: legal instruments and methods
- 59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR KIZI**
Franchise obligations in SEP licensing: global judicial practice and the legal gap in the Republic of Uzbekistan
- 66 **TURSUNOV ABDUKHALIL ABDUSALIMOVICH**
The legal importance of digital advertising in the transition of the economy to a technological and innovative growth model
- 72 **UBAYDULLAEVA ZARIFA MUKHIDDIN KIZI**
Issues of return of goods to the seller in electronic commerce contracts
- 80 **BOBOTUKHTAEV SOHIBJON ABDUSALIM UGLI**
Methods and mechanisms for the protection of industrial property objects and their development trends
- 87 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Specific features of amending public procurement contracts

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

- 94 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Prohibition of forced labour: international standards and national legislation

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

- 101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON UGLI**
Issues of implementing digital technologies in the activities of prosecutorial offices

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 109 **UTAEV KHUSNIDDIN KHURRAMOVICH**
Criminal-legal nature and social danger of fraud in the digital environment
- 116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
The relationship between migration and human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAKHMONALIEVICH**
Investigative judge: issues of improving judicial oversight in pre-trial proceedings
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT KIZI**
Uzbekistan cybersecurity strategy for 2026–2030: new procedural instruments and legal obligations
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Problems in proving the furt criminals in the digital sector, individual identification, and collection of electronic evidences

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 152 **ABDULLAeva SABOKHAT ASATULLO KIZI**
Combating money laundering through decentralized cryptocurrency exchanges (DEX): international approaches and development of national legal mechanisms

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR UGLI**
The right to water in the human rights system: theoretical-legal and practical analysis

INTERDISCIPLINARY STUDY OF LAW

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
Polysemy and antonymy in Uzbek legal terminology
- 170 **FATTAKHOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Narrative approach in the professional training of lawyers: the potential of literary text
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Development of the language of law: the influence of natural language changes on legislation
- 183 **ZIAMUKHAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Reflections on legal vocabulary in Abdulla Qahhor’s short story “The Thief” and a brief concordance dictionary

Kelib tushgan / Получено / Received: 13.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 03.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 29.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.3.2./ROQC2531>

UDC: 347.751:004(045)(575.1)

ELEKTRON TIJORAT SHARTNOMALARIDA TOVARNI SOTUVCHIGA QAYTARISH MASALALARI

Ubaydullayeva Zarifa Muxiddin qizi,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4582-193X>

e-mail: z.ubaydullayeva@tsul.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada elektron tijoratda tovarni xaridor tomonidan qaytarishning o'ziga xos xususiyatlari tadqiq etilgan bo'lib, mahsulot qanday holatlarda qaytarib olinishi lozimligi hamda qaysi turdagi tovarlar qaytarib olinmasligi masalalari o'rganilgan. Shuningdek, raqamli savdoda tovarlarni qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Qaytarish jarayoni xorijiy davlatlar, xususan, Xitoy, Rossiya Federatsiyasi, Yevropa Ittifoqi tajribasi, shuningdek, islom huquqi asosida qiyosiy tahlil qilingan. Tovarni qaytarishda tezkorlik prinsipining ahamiyati, shartlari va muddatlari an'anaviy hamda elektron muhit bilan uyg'unlikda o'rganilgan. Maqola yakunida milliy qonunchiligimizdagi huquqiy bo'shliqlarni to'ldirish, qaytarish muddatlarini aniqlashtirish, amaliyotdagi mavjud muammolarni bartaraf etishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: elektron tijorat, qaytarish siyosati, elektron tijorat platformasi, ommaviy oferta, qaytarib olinmaydigan tovarlar

ВОПРОСЫ ВОЗВРАТА ТОВАРА ПРОДАВЦУ В ДОГОВОРАХ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ

Убайдуллаева Зарифа Мухиддин кизи,
самостоятельный соискатель

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В настоящей статье исследуются особенности возврата товара покупателем в электронной коммерции, рассматриваются случаи, в которых товар подлежит возврату продавцу, а также категории товаров, не подлежащих возврату. Кроме того, анализируются вопросы совершенствования механизмов возврата товаров в условиях цифровой торговли. Процедура возврата товара исследована на основе сравнительно-правового анализа законодательства и практики зарубежных государств, в частности Китайской Народной Республики, Российской Федерации, Европейского союза, а также с позиций исламского права. Особое внимание уделено значению принципа оперативности при возврате товара, условиям и срокам осуществления возврата в традиционной и электронной формах торговли. В заключение статьи разработаны предложения и рекомендации, направленные на восполнение существующих пробелов национального законодательства, уточнение сроков возврата товаров и устранение имеющихся проблем правоприменительной практики.

Ключевые слова: электронная коммерция, политика возврата, платформа электронной коммерции, публичная oferta, не подлежащие возврату товары

ISSUES OF RETURN OF GOODS TO THE SELLER IN ELECTRONIC COMMERCE CONTRACTS

Ubaydullaeva Zarifa Mukhiddin kizi,

Independent Researcher at Tashkent State University of Law

Abstract. This article examines the specific characteristics of buyer return in e-commerce, examining in which cases the product must be returned and which types of goods are not subject to return. Issues regarding the

improvement of return mechanisms for goods in digital commerce are also analyzed. The return process has been comparatively analyzed based on the experience of foreign countries, in particular China, the Russian Federation, the European Union, as well as Islamic law. The importance, conditions, and deadlines of the principle of promptness in returning goods have been studied in combination with the traditional and electronic environment. At the end of the article, proposals and recommendations were developed aimed at filling legal gaps in our national legislation, clarifying return deadlines, and eliminating existing problems in practice.

Keywords: e-commerce, return policy, e-commerce platform, public offer, non-refundable goods

Kirish

XXI asrda butun dunyoda elektron tijorat jadallik bilan ommalashib bormoqda. Bugungi kunda shartnomaviy munosabatlar asosan onlayn formatga o'tilayotganligi sababli, majburiyatlar ijrosini raqamli makonda huquqiy tartibga solish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Raqamli platformalar soni kundan kunga ortib, elektron tijorat bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlik subyektlarining safi kengaymoqda. Natijada bozor ishtirokchilari o'rtasidagi raqobat kuchayib, hatto tovarlarni qaytarib olish tizimida ham elektron tijorat platformalari iste'molchilar uchun bir-biridan qulayroq shart-sharoitlarni taklif qilmoqda.

Elektron tijoratda qaytarish siyosati qo'llanishini o'rganishning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda huquqiy nazariya va amaliyot uyg'unlikda rivojlanmayapti. Oqibatda amaliyotda mavjud bo'lgan, biroq qonunchilikda o'z aksini topmagan, o'ziga xos odat huquqi qoidalari shakllanmoqda. Ushbu tadqiqotning maqsadi – elektron tijoratda tovarni sotuvchiga qaytarishning huquqiy jihatlarini tadqiq etish, ilg'or xorijiy davlatlar qonunchiligi asosida qiyosiy-huquqiy tahlilni amalga oshirish, an'anaviy tijoratdan farqli o'laroq, elektron tijoratdagi qaytarish siyosatining o'ziga xos xususiyatlarini ochib berish, shuningdek, qaytarish muddatlarini platformalarning ommaviy ofertasi tahlili orqali o'rganish hamda O'zbekiston qonunchiligi va amaliyotidagi qarama-qarshiliklarni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Shmidt va Kernan kabi olimlar tovarni qaytarish masalasini iste'molchilarga mahsulotlarni osongina qaytarib berish va to'langan pulni qaytarib olish imkoniyatini taqdim etuvchi o'ziga xos siyosat sifatida talqin qilganlar (Schmidt & Kernan, 1985). Tsao, Tyurina, va Filatovlarning fikriga ko'ra, elektron tijoratda xaridorlarning ishonchni qozonishni ta'minlovchi asosiy omillardan biri aynan tovarlarni qaytarishning samarali mexanizmi hisoblanadi (Tsao et al., 2019). Mahalliy olim L. Maxmudov (2025) bu borada shunday yozadi: "Qaytarish siyosatida qaytarish shartlarini belgilash, tovarni qaytarish va almashtirish tartibini platformada aniq bayon qilish, xaridor huquqlarini himoya qilish, qaytarish jarayonida mijoz huquqlarini buzmaslik; tovar xaridorga mos kelmasa yoki nuqsonli bo'lsa, uni qaytarish yoki almashtirishni ta'minlash muhim o'rin tutadi. Ushbu amallar orqali elektron tijorat platformasi qonun va halollik tamoyillari asosida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi mumkin".

Ayrim olimlarning fikricha, onlayn to'lov, mahsulotni qaytarish va kafolat majburiyatlarini tartibga soluvchi maxsus qoidalarning mavjudligi elektron tijorat shartnomalarini tuzishda yuzaga keladigan asosiy xususiyatlardan biridir. Bunday choralar tovar-pul munosabatlarining subyektivi sifatida to'g'ridan to'g'ri xaridorning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan (Solod, 2024). Janakiraman va Sirdalning fikriga ko'ra, qaytarish siyosati chakana sotuvchilar tomonidan xaridorlar o'rtasidagi tavakkalchilik darajasini kamaytirish hamda rag'batlantirish vositasi sifatida taklif etiladi; bunda mijoz o'z fikrini o'zgartirsa, mahsulotni qaytarib yuborish imkoniga ega bo'ladi va bu jarayondagi xarajatlar ko'p hollarda chakana sotuvchi tomonidan qoplanadi (Janakiraman & Syrdal, 2016).

Ayrim onlayn do'konlar sotilgan mahsulotlar qaytarib olinmasligini ta'kidlab, xaridor oldida tovarni almashtirish yoki uning qiymatini qaytarish bo'yicha hech qanday majburiyatni zimmlariga olmaydilar. Bunday holatlar elektron tijorat sohasida iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va ishonch mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Chunki an'anaviy bozorda xaridor tovarni bevosita ko'zdan kechirishi, uning sifatini tekshirishi hamda sotuvchi bilan muloqot qilishi mumkin bo'lsa, onlayn muhitda bu kabi imkoniyatlar cheklangan. Shu bois

elektron tijoratda tovarni sotuvchiga qaytarish bo'yicha maxsus qoidalar ishlab chiqilgan bo'lib, quyida ushbu mexanizmlarni takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi elektron tijoratda tovarni sotuvchiga qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish, ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish orqali mazkur masala doirasidagi nazariy va amaliy muammolarni tadqiq etish hamda tegishli takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun tadqiqot jarayonida tahlil, umumlashtirish, qiyosiy huquqiy, tizimli va formal-huquqiy kabi ilmiy-uslubiy metodlardan foydalanildi.

Asosiy qism

Har bir tovarni qaytarish siyosati tovarning tabiati, undan foydalanish maqsadi, sifati va boshqalar kabi turli omillar bilan belgilanadi. Xaridorning elektron xaridiga qoniqishini maksimal darajada oshirish, shuningdek, ishlab chiqaruvchi, chakana sotuvchi yoki sotuvchini elektron biznesda yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan yo'qotish va zararlardan himoya qilish uchun qaytarish siyosatining turli modellari ishlab chiqilgan va foydalanib kelinmoqda. Oxir-oqibat, qaytarish siyosatining maqsadi iste'molchilarning qoniqishini va sotuvchi yoki savdogarga sodiqligini ta'minlashdir (Kawa, 2019). Shuningdek, qaytarish siyosati ishlab chiqarishning past narxiga va raqobatbardoshlikni oshirishga olib kelishi mumkinligi kuzatilgan (Dobroselskiy et al., 2021). Qo'shma Shtatlarda onlayn xaridlarning taxminan 16,5 foizi qaytariladi (Statista, 2025), Buyuk Britaniyada esa onlayn buyurtmalarning taxminan 30 foizi qaytariladi, jismoniy chakana savdoda esa bu ko'rsatkich atigi 8 foizni tashkil qiladi (Gineva, 2016). Qaytarilishning yuqori darajasi elektron tijoratning tarkibiy xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq. Germaniya elektron tijorat amaliyotida 14 kunlik *Widerrufsrecht* (shartnomadan voz kechish huquqi) iste'molchilar manfaatlarini himoya qilishning markaziy huquqiy instituti sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur institut iste'molchiga masofadan tuzilgan shartnomadan kamida 14 kun ichida, ayrim hollarda esa 30 kungacha bo'lgan muddatda, sabab ko'rsatmasdan voz kechish imkoniyatini beradi (Putra, 2026). Ushbu huquqning to'lovni kechiktirib amalga oshirish mexanizmlari hamda bepul qaytarish xizmatlari bilan uyg'unlashuvi iste'molchilar tomonidan bir mahsulotning bir nechta o'lcham yoki variantlarini buyurtma qilish, keyinchalik esa ulardan mos kelmaganlarini qaytarish amaliyotining keng tarqalishiga xizmat qilmoqda.

Yevropa Ittifoqi qaytarish siyosatining biznes va iste'molchilarga ulkan ta'sirini e'tirof etgan holda, a'zo davlatlar ichida iste'molchilar va sotuvchilar o'rtasida tuzilgan shartnomalarni tartibga solish uchun iste'molchilar huquqlari to'g'risidagi Direktivani e'lon qilgan. Unda masofaviy hamda tijorat binolaridan tashqarida amalga oshiriladigan savdo va shartnomalar muhim o'rin egallaydi.

Mazkur Direktivada masofaviy yoki binolardan tashqarida shartnoma tuzgan sotuvchilar uchun, majburiyatlar qatori, tovar yoki xizmatlarning asosiy xususiyatlari hamda iste'molchi tomonidan tovarni qaytarish huquqini amalga oshirish shartlari, muddatlari va tartib-taomillari haqida xaridorga ma'lumot berish majburiyati belgilangan. Direktivaning 9-moddasiga ko'ra, iste'molchining hech qanday sabab ko'rsatmasdan shartnomani bekor qilish va tovarni qaytarish huquqini amalga oshirishi uchun 14 kunlik muddat joriy etilgan. Shuningdek, Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar o'z milliy qonunchiligiga muvofiq ushbu muddatni 30 kungacha uzaytirishi mumkinligi qayd etilgan (European Parliament and Council of the European Union, 2011).

Bundan tashqari, Direktivaning 37-moddasida "Masofaviy savdoda iste'molchi shartnoma tuzishdan oldin tovarlarni ko'ra olmasligi sababli, u qaytarib berish huquqiga ega bo'lishi kerak. Xuddi shu sababga ko'ra, iste'molchiga sotib olgan tovarlarini ularning tabiati, xususiyatlari va ishlashini aniqlash uchun zarur bo'lgan darajada sinab ko'rish va tekshirishga ruxsat berilishi kerak"ligi belgilangan (European Parliament and Council of the European Union, 2011).

Yevropa Ittifoqi mamlakatlari qonunchiligiga asosan, tovarni qaytarish shartnomada to'g'ridan to'g'ri ko'rsatilmagan taqdirda ham, imperativ qonun hujjatlarida nazarda tutilganligi bois, iste'molchi tomonidan hech qanday sabab ko'rsatmasdan sotuvchiga qaytarilishi mumkin. Shuningdek, masofaviy savdoda (jumladan, elektron tijoratda) xaridorga sotib olingan mahsulotni ko'zdan kechirishi va tekshirishi uchun maxsus muddat taqdim etiladi. Biroq bu qoida O'zbekiston Respublikasi

qonunchiligida mavjud emas – milliy qonunchiligimizda iste'molchi tomonidan tovarni qaytarish yoki almashtirish asoslari va shartlari qat'iy belgilab qo'yilgan.

Xitoy qonunchiligida ham elektron tijorat platformalarida xaridorlar ehtiyojini qondirish hamda ularning huquqlarini himoya qilish maqsadida tovarlarni sotuvchiga qaytarishning qonuniy muddatlari belgilangan. Bunda qaytarish so'rovi tizim tomonidan qabul qilinishi va xaridor qaytarish algoritmidagi kuzatuv raqamini yuklashi bilan jarayon avtomatik ravishda amalga oshiriladi. Xususan, Xitoy Xalq Respublikasining "Iste'molchilar huquqlari va manfaatlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonuni 25-moddasida "Agar tovarlar internet, televizor, telefon yoki pochta orqali sotilgan bo'lsa, iste'molchilar ularni qabul qilib olgan kundan boshlab yetti kun ichida qaytarib berish huquqiga ega va buning sababini tushuntirishga majbur emas" degan qoida mustahkamlangan (People's Republic of China, 2013).

Iste'molchi tomonidan onlayn sotib olingan tovarlarni qanday qaytarish mumkinligini aniqlashtirish uchun Sanoat va savdo ma'muriyati Qonunning 25-moddasini aniqlashtirish maqsadida onlayn sotib olingan tovarlarni 7 kunlik shartsiz qaytarish bo'yicha vaqtinchalik choralarni ("Vaqtinchalik choralar") ishlab chiqqan. Yetti kunlik shartsiz qaytarish bo'yicha chora-tadbirlarga ko'ra, iste'molchilar onlayn xaridlarni olingan kundan boshlab 7 kun ichida hech qanday sababsiz qaytarib berishlari mumkin. 7 kunlik shartsiz qaytarish bilan qamrab olinmaydigan tovarlar, jumladan, maxsus tayyorlangan tovarlar, yangi va tez buziladigan tovarlar, onlayn yuklab olingan yoki iste'molchilar tomonidan muhri ochilgan audiovizual mahsulotlar, kompyuter dasturlari kabi raqamli tovarlar va yetkazib beriladigan gazetalar hamda davriy nashrlar nazarda tutilgan (Cheng, 2017).

Bunda iste'molchilar tomonidan qaytarilayotgan tovarlar foydalanilmagan holatda bo'lishi talab etiladi. Sotuvchi qaytarilgan mahsulotlarni qabul qilib olgan kundan boshlab yetti kun ichida iste'molchiga u tomonidan to'langan pul mablag'larini qaytarib berishi shart. Agar taraflar o'rtasidagi shartnomada boshqacha qoida nazarda tutilgan bo'lmasa, tovarlarni qaytarish bilan bog'liq transport xarajatlari iste'molchining zimmasiga yuklatiladi. Shunday qilib, Xitoy qonunchiligida elektron tijoratda tovarlarni qaytarish tartibi yuqoridagi qonun hujjatlari bilan qat'iy tartibga solingan bo'lib, unga ko'ra xaridor mahsulotni qabul qilganidan keyin 7 kunlik muddatda hech qanday sabab ko'rsatmasdan qaytarish huquqiga ega hamda qaytarish xarajatlari to'liq xaridor tomonidan qoplanadi. Shuningdek, mazkur Qonun hujjatlarida elektron tijorat muhitida qaytarib olinmaydigan tovarlarning maxsus ro'yxati ham belgilab qo'yilgan.

Rossiya Federatsiyasining "Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Federal qonuni 26.1-moddasiga muvofiq, xaridorlar onlayn do'kondan sotib olgan har qanday tovarini 7 kun ichida sababsiz qaytarib berish huquqiga ega (Russian Federation, 1992). Sifati rasvo bo'lgan mahsulotlarni faqat uning qadoqlari butun bo'lsa, tovar ko'rinishi va xususiyatlari saqlangan hamda undan foydalanish belgilari bo'lmagan taqdirdagina qaytarish mumkin. Biroq bu qoidadan mustasno holatlar mavjud: maxsus buyurtma asosida tayyorlangan yoki tikilgan buyumlar, (masalan, xaridorning o'lchamlari va maxsus dizayni bo'yicha tikilgan shimlar) agar sifati joyida bo'lsa, qaytarib olinmaydi. Agar onlayn xarid qilingan mahsulotda biror nuqson aniqlansa, xaridor o'z xohishiga ko'ra pulni qaytarib olishni, almashtirishni yoki ta'mirlashni so'rashi mumkin. Nuqson qachon va kimning aybi bilan kelib chiqqanini aniqlash uchun mustaqil ekspert bahosi o'tkazilishi mumkin. Agar kamchilikka ishlab chiqaruvchi yoki sotuvchi aybdor deb topilsa, xaridor onlayn-do'konga rasmiy shikoyat arizasi yuboradi. Sotuvchi esa bu arizaga asosan talabni tasdiqlashi yoki asosli rad javobini berishi shart.

Xaridor pulni qaytarishni so'raganda – ariza ko'rib chiqilgan kundan boshlab 10 kun ichida pulni almashtirishi shart. Nuqsonli mahsulotni almashtirib berish uchun 7 kun beriladi. Agar almashtirilishi kerak bo'lgan mahsulot do'konda tugab qolgan bo'lsa, bu muddat 1 oygacha uzaytirilishi mumkin. Mahsulotdagi nuqsonni tuzatish uchun maksimal 45 kun ajratiladi. Agar onlayn-do'kon iste'molchining qonuniy shikoyatiga javob bermasa yoki o'z majburiyatlarini bajarmaslikda davom etsa, xaridor huquqlarini himoya qilish uchun Rospotrebnadzorga (iste'molchilar huquqlarini nazorat qiluvchi federal xizmat) shikoyat qilishi yoki sudga murojaat qilishi mumkin.

Sotuvchi xaridorni aldaganda yoki mahsulotni qaytarib olishdan bosh tortgan taqdirda, mazkur munosabatlar fuqarolik qonunchiligi asosida tartibga solinadi. Bunday vaziyatda xaridor, eng avvalo,

onlayn-do'konga rasmiy da'vo arizasi yuborishi lozim. Agar sotuvchi muammoni tinchlik yo'li bilan hal qilishdan bosh tortsa, xaridor masalani sud tartibida ko'rib chiqishni talab qilishga haqli. Sud qaroriga binoan, sotuvchi xaridorga buyum narxini qoplashi, mustaqil ekspertiza o'tkazish bilan bog'liq barcha xarajatlarni va yetkazilgan ma'naviy zararni qoplashi kerak bo'ladi. Bundan tashqari, onlayn-do'kon iste'molchining qonuniy talablarini sudgacha bo'lgan tartibda ixtiyoriy ravishda bajarmagani uchun sudda undirilgan umumiy summaning 50 foizi (yarmi) miqdorida alohida jarimaga tortiladi.

Turli internet-do'konlar va savdo platformalarida xaridor tovar yoki mahsulotni qaytarishi mumkin bo'lgan muddatlar (kunlar soni) ularning ichki qoidalar va mintaqaviy qonunchilik talablaridan kelib chiqib belgilangan bo'ladi. Masalan, *AliExpress* Yevropa Ittifoqi qonunchiligi talablariga muvofiq, muayyan tovar guruhlari (xususan, erkaklar uchun mo'ljallangan "Tabiiy charm + mikrofiber qo'shmali charm poyabzallar" uchun 14 kunlik bepul qaytarish imkoniyatini joriy etgan. Ya'ni xaridor buyurtma o'ziga yetkazib berilgan kundan boshlab o'n to'rt kun ichida hech qanday ortiqcha to'lovlarsiz tovarni qaytarib berishni va pulni qaytarib olishni talab qilish huquqiga ega. Bunday qaytarish siyosati elektron tijorat platformasining foydalanish shartlarida aniq belgilab qo'yiladi (*AliExpress*, n.d).

O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonuni oltinchi bobida Elektron tijorat sohasida tovarlarni yetkazib berish, nuqsonli mahsulotni almashtirib berish va (yoki) uning kamchiliklarini bartaraf etish, shuningdek, to'langan mablag'larni xaridorga qaytarishning o'ziga xos huquqiy jihatlari mustahkamlab qo'yilgan. Ushbu normalar sotuvchi tomonidan o'z majburiyatlari lozim darajada bajarilmagan taqdirda qo'llanadi. Qonunning 26-moddasiga asosan, "Xaridor mahsulotning ishlab chiqarilishiga, tuzilishiga, tarkibiga doir yoki boshqa turdagi nuqsonlarni aniqlagan taqdirda, sotuvchi uni aynan shunday markali (modelli, artikulli) tovarga yetti kunlik muddatda, tovar sifatini sotuvchi tomonidan qo'shimcha ravishda tekshirish zarur bo'lganda esa xaridor talab qo'ygani paytdan e'tiboran 20 kun ichida almashtirib berishi shart" (Republic of Uzbekistan, 2022).

Bundan tashqari, qonunchilikka ko'ra xaridor tomonidan to'langan pul summasini unga qaytarish, tovar uchun haq to'lash qaysi shaklda amalga oshirilgan bo'lsa, aynan o'sha shaklda amalga oshiriladi. Shartnomaga muvofiq xaridor tomonidan to'langan pul summasini qaytarish bilan bog'liq xarajatlar to'liq sotuvchining zimmasiga yuklanadi.

Xalqaro qonunchilik bilan qiyosiy tahlil qilgan holda O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga nazar tashlaydigan bo'lsak, amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarda faqat tovarni qaytarishning umumiy huquqiy asoslarigina ko'zda tutilgan. Biroq zamonaviy platformalarda mavjud bo'lgan: "tezkor refund" (mablag'ni lahzada qaytarish), "pickup point" (tovarlarni qaytarish punktlari)da mahsulotni darhol qaytarib olish kabi mexanizmlar qonunchilik darajasida mustahkamlangan. Natijada, ushbu jarayonlarni tartibga solish masalasi to'liq raqamli platformalarning ichki qoidalar (ixtiyori)ga tashlab qo'yilgan. Boshqacha aytganda, raqamli tijoratda joriy etilgan "tezkor qaytarish" tizimi amaliyotda (de-fakto) mavjud bo'lsa-da, qonunchilikda (de-yure) o'z aksini topmagan.

Ikkinchidan, elektron tijoratda tovarni qaytarish institutining amaldagi huquqiy tartibga solinishi ko'proq an'anaviy savdo modeliga asoslangan. U zamonaviy raqamli platformalar faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini to'liq qamrab olmaydi, bu esa nazariya va amaliyot o'rtasida sezilarli tafovutni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli, elektron savdo platformalari tomonidan soddalashtirilgan qaytarish (tezkor qaytarish) mexanizmlarining joriy etilishini qonuniy jihatdan majburiy qilib belgilash lozim. Bunda xaridorga pul mablag'larini qaytarish muddati 14 ish kunidan oshmasligi shart. Mazkur taklifdan ko'zlangan asosiy maqsad – elektron tijoratda xaridorlarni kuchaytirilgan himoya tizimi bilan ta'minlash hamda raqamli savdoning tezkorlik prinsipiga moslashishdir.

Uchinchidan, elektron savdo platformalarining iste'molchi oldida ma'lumotlarning ishonchliligi va qaytarish jarayonining to'g'ri tashkil etilishi uchun sotuvchi bilan solidar javobgarligi to'g'risidagi alohida normani qonunchilikka kiritish taklif etiladi. Bundan tashqari, qaytarish muddati va bosqichlarini aniqlashtiruvchi qat'iy reglament joriy qilish zarur. Bu amaldagi umumiy 10 kunlik mavhum muddat qoidasiga aniqlik kiritadi, ya'ni qaytarish arizasi – 24 soat ichida ko'rib chiqilishi,

tovarni qaytarib olish – 3 kun davomida amalga oshirilishi, pul mablag'larini xaridorga qaytarish – 5 kunlik muddat belgilanishi va h.k.

Zamonaviy elektron tijorat platformalarida tovarni qaytarish instituti milliy qonunchilikka nisbatan ancha jadalroq rivojlanmoqda. Natijada, huquqiy tartibga solish tizimi va amaliyot o'rtasida sezilarli tafovut yuzaga kelib, bu iste'molchilar huquqlarining to'liq va samarali ta'minlanmasligiga sabab bo'lmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ushbu sohada qat'iy muddatlarni, elektron platformalarning javobgarlik doirasini hamda soddalashtirilgan qaytarish mexanizmlarini qonunchilik darajasida normativ mustahkamlash iste'molchilar huquqlarini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, elektron tijoratning keng ommalashishi natijasida virtual makonda tovarni sotuvchiga qaytarish jarayoni mustaqil huquqiy institut sifatida allaqachon shakllanib ulgurgan. Masalan, Yevropa Ittifoqi direktivalarida 7–14 kunlik qaytarish muddatlari belgilangan. Xitoy Xalq Respublikasi qonunchiligida esa 7 kunlik sabab ko'rsatmasdan qaytarish qoidasi mavjud. Islom huquqida ham ushbu institutning analogi mavjud bo'lib, unda ham tomonlar o'zaro kelishgan muayyan muddatlar ichida tovarni qaytarish huquqi to'liq kafolatlangan.

1. "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonunga "Xaridor tovarlarni qabul qilib olganidan keyin yetti kun ichida uning sababini qaytarib berish huquqiga ega" ekanligi haqidagi qat'iy qoidani kiritish lozim. Shu bilan birga, qaytarib olinmaydigan tovarlarga buyurtma asosida tayyorlangan tovarlar, yangi va tez buziladigan tovarlar, shuningdek, onlayn yuklab olingan audiovizual mahsulotlar, kompyuter dasturlari kabi raqamli tovarlarni kiritish maqsadga muvofiq. Ushbu taklifni quyidagilar bilan asoslantirishimiz mumkin:

1) elektron tijoratning asosiy xususiyatidan biri shundaki, xaridor mahsulotni bevosita ko'rmasdan, ushlab tekshirmasdan va sinab ko'rmasdan turib, faqatgina virtual tavsiflar asosida sotib oladi. Shu sababli, iste'molchining adashish yoki noto'g'ri tasavvurga ega bo'lish ehtimoli yuqori. 7 kunlik "sababsiz qaytarish" huquqining qonuniy kafolatlanishi virtual makonda xaridorning iqtisodiy jihatdan zaifroq bo'lgan mavqeyini kompensatsiya qiladi va uning huquqiy himoyasini an'anaviy savdodagi real imkoniyatlar darajasiga yaqinlashtiradi;

2) agar faqat qaytarish huquqi berilib, cheklovlar belgilanmasa, sotuvchining huquqlari buziladi va suiiste'mol qilish (*abuse of right*) yuzaga keladi. Masalan: buyurtma asosida tayyorlangan tovarni qaytarishda sotuvchi zarar ko'radi, tez buziladigan mahsulotni qaytarish iqtisodiy jihatdan imkonsiz, raqamli mahsulot nusxa olinib, keyin qaytarilishi ehtimoli katta;

3) raqamli mahsulotlar (audio, video, dastur) fizik qaytarish imkoniga ega emas. Nusxa olish orqali "bir martalik foydalanish" emas, balki cheksiz foydalanish imkonini beradi. Shu sababli cheklovlar huquqlar muvozanatini ta'minlaydi (*balancing of interests*).

2. "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonunning 27-moddasiga quyidagicha band kiritish taklif etiladi: "Elektron savdo platformalari tomonidan soddalashtirilgan qaytarish (tezkor qaytarish) mexanizmlarini joriy etish majburiy bo'lib, bunda pul mablag'larini qaytarish haqidagi so'rov 3 ish kunida ko'rib chiqilishi, pul mablag'larini qaytarish muddati 14 ish kunidan oshmasligi lozim". Ushbu taklifni ishlab chiqish zaruratini quyidagilar bilan izohlash mumkin:

1) taklif etilayotgan norma milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga yaqinlashtiradi, transchegaraviy savdoda ishonchni oshiradi;

2) amaldagi muammolardan biri – qaytarish muddati aniq belgilanmaganligi yoki cho'zilishi bo'lib, taklif etilayotgan normada 3 ish kuni – arizani ko'rib chiqish uchun, 14 ish kuni – pulni qaytarish uchun aniq muddat belgilaydi;

3) bu huquqiy noaniqlikni bartaraf etadi, nizolar sonini kamaytiradi, sudlar uchun aniq mezon (*benchmark*) yaratadi;

4) mazkur norma platformani passiv vositachi emas, balki javobgar subyektga aylantiradi; iste'molchining pulini qaytarish jarayonini kafolatlaydi;

5) iste'molchi huquqi deklarativ emas, amalda ta'minlanadigan huquqqa aylanadi. Bundan tashqari, elektron tijorat platformalarining yuzaga keladigan nizolarni hal etishdagi rolini oshirish zarur. Agar xaridorga sotib olingan tovar ma'qul kelmasa, uni qaytarish bosqichlarini platformaning ommaviy ofertasida aniq va tushunarli aks ettirilishi shart. Shu bilan birga, platforma texnik va funksional jihatdan xaridorga istalgan vaqtda sotuvchi bilan to'g'ridan to'g'ri bog'lanish imkoniyatini to'liq ta'minlab berishi lozim.

REFERENCES

- AliExpress. (n.d.). *AliExpress Sale*. <https://www.aliexpress.com/>
- Cheng, J. (2017). *Interim measures for the 7-day unconditional return of goods purchased online (Mainland China)*. Lee, Tsai & Partners. <https://www.leetsai.com/interim-measures-for-the-7-day-unconditional-return-of-goods-purchased-onlinemainland-china>
- Dobroselskyi, M., Madlenak, R., & Laitkep, D. (2021). Analysis of return logistics in e-commerce companies on the example of the Slovak Republic. *Transportation Research Procedia*, 55, 318–325.
- European Parliament and Council of the European Union. (2011). Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights. *Official Journal of the European Union*, L 304, 64–88.
- Gineva, S. (2016, April 10). *Ecommerce return rates: Statistics and tips to improve yours*. Business2Community.
- Janakiraman, N., & Syrdal, H. (2016). *How to design a return policy*. Harvard Business Review. https://www.researchgate.net/publication/305777205_How_to_Design_a_Return_Policy
- Kawa, A. (2019). *Return in e-commerce as a value for customers from different perspectives*. In *Business Logistics in Modern Management: Proceedings of the 19th International Scientific Conference*. Osijek.
- Maxmudov, L. (2025). Elektron tijoratning halollik tamoyillari asosidagi tahlili [Analysis of e-commerce based on the principles of honesty]. *Journal of Management and Business Methodology*, 11. <https://cyberleninka.ru/article/n/elektron-tijoratning-halollik-tamoyillari-asosidagi-tahlili>
- People's Republic of China. (2013). *Law "on protection of the rights and interests of consumers"*. China Law Translate. <https://www.chinalawtranslate.com/en/consumer-protection-law-including-2013-amendments/>
- Putra, M. (2026). *Germany ecommerce return rate benchmark 2026*. EightX Blog. <https://eightx.co/blog/germany-ecommerce-return-rate-benchmark>
- Republic of Uzbekistan. (2022, September 29). *Law "On electronic commerce" (No. LRU-792)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-6213382>
- Russian Federation. (1992, February 7). *Law "On Protection of Consumer Rights" (No. 2300-1)*. ConsultantPlus. https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_305/
- Schmidt, S. L., & Kernan, J. B. (1985). The many meanings (and implications) of "Satisfaction guaranteed". *Journal of Retailing*, 61(4), 89–108.
- Solod, K. A. (2024). Osobennosti zaklyucheniya dogovora kupli-prodazhi v seti Internet [Features of concluding a purchase and sale agreement on the Internet]. *Education and Law*, 6.
- Statista. (2025). *Most returned online purchases by category in the US*. <https://www.statista.com/forecasts/997235/most-returned-online-purchases-bycategory-in-the-us>
- T-Bank.ru (n.d.). *Zakony internet-prodazh [Laws of internet sales]*. T-Bank Secrets. <https://secrets.tbank.ru/voprosy-otvety/zakony-internet-prodazh>
- Tsao, Z., Tyurina, E. A., & Filatov, A. Yu. (2019). Model formirovaniya doveriya onlayn-potrebiteley k sfere elektronnoy trgovli [Model of formation of online consumers' trust in e-commerce]. *Economics and Management*, (4), 42–59.

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.